

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας λαός ύψώνεται άμα
δειξη πώς δε φοβάται την
αλήθεια— ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φυ-
σικούς της κανόνες.

ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Ζ'

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΕΙΚΗ 27 ΤΟΥ ΔΕΚΕΜΒΡΗ 1909

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΗ ΑΡΙΘ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 372

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΜΑΡΙΟΣ ΒΑΡΒΟΓΛΗΣ. Μουσικές κουβέντες.
- Ι. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ. Μιά δήλωση (Ίδας και Φιλάρετος).
- Γ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ. Χριστούγεννα.
- ΙΔΑΣ. Σαμοθράκη (συνέχεια).
- ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Κρομπάχερ (Γ).
- ΠΕΤΡΟΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ. Σπασμένες ψυχές (συνέχεια).
- ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ—Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ--ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜ. ΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΜΙΑ ΔΗΛΩΣΗ

(ΙΔΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ)

Λόντρα, 16/29 του Δεκέμβρη 1909

Ταγκόπουλε,

Ο κ. Φιλάρετος, νομικός άνθρωπος, καλεί με τὸ «Ριζοσπάστη» του τὸ Στρατιωτικὸ Σύνδεσμο νὰ λάβει τὰ μέτρα του «κατὰ τῶν ὑπὸ τοῦ δημοσίου ταμείου πληρωνομένων ἀγῶν καὶ ἐπιπλασῶν μαλιαρῶν».

Μὰ μοῦ φαίνεται ὁ ποινικὸς νόμος δὲν τιμωρεῖ ἐκείνους ποὺ γράφουν τὴ γλώσσα τῆς μάνας τους, οὔτε ὑπάρχει κανένα ἐγκλημα στὸ νόμο ποὺ νὰ λέγεται «μαλλιαροσύνη». Ὅσο γιὰ τὸ σύνταγμα, αὐτὸ ἀναφέρει ὅτι ἡ συνείδηση τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἐλευθερή.

Ὡστόσο, ἐπειδὴ κάθε καλὸς νομικὸς ξέρει καὶ ἄλλα μονοπάτια τῶν νόμων, καὶ μπορεῖ νὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ πιεῖ κανέναν ἀπὸ μᾶς τοὺς δημοτικιστὲς τὸ «κῶνειον» γιὰ νὰ σωθεῖ τὸ ἔθνος, θέλω νὰ ξέρει ὁ κ. Φιλάρετος ὅτι: «ὁ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ἰδας» εἶμαι ἐγὼ ποὺ ὑπογράφω ἕως θὰ δῆτε πάρα κάτω, καὶ ὅτι: δὲν εἶμαι «μαλλιαρὸς πρόξενος» τώρα, παρὰ «μαλλιαρὸς διπλωμάτης», καὶ ὅτι τὴν προκήρυξή μου τῆς 7 τοῦ Σεπτεμβρίου τὴν ἔστειλα ὄχι «δηθεν ἐκ Ρώμης», παρὰ ἀληθινὰ ἀπὸ τῆς Ρώμης ἔπου ἤμουν τότε διορισμένος, καὶ ὅτι τέλος τώρα βρίσκομαι ἐδῶ διορισμένος. Ἔτσι, ξέροντας ὅτι Στρατιωτικὸς Σύνδεσμος ποὺ βρίσκομαι καὶ ποιὸς εἶμαι, θὰ μπορέσει, ἂν θέλει, εὐκολώτερα νὰ μὲ καταδιώξει.

Με πολλή τιμὴ

Ι. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

ΚΡΟΥΜΠΑΧΕΡ^{*)}

Γ.

Ἡ καινούρια ἀλήθεια, γλήγορ' ἀργά, βρίσκει τοὺς δικούς της. Τίποτε δὲν πέφτει οὐρανοκαταβατό. Καὶ ἡ πῦρ δυσκολοταίριαση μὲ τις ἄλλες, τις θρονασμένες γῦρο της, καὶ ἡ πῦρ ἐπαναστατικὴ ἰδέα δὲν εἶναι ἀρχὴ μονάχα καὶ μόνο γιὰ τὴν ξενιτίζε, εἶναι μαζὶ καὶ ὁρατὸ ἀποτέλεσμα μᾶς γενικότερης, ἀνώρητης ὡς τότε, προκοπῆς. Θὰ βρεθοῦν οἱ ἄνθρωποι, μετρημένοι πρῶτα, λιγοστοί, ποὺ εἶναι προτομασμένοι νὰ τὴ νοιώσουν καὶ νὰ τὴ δεχθοῦν. Τοῦ καθενὸς ἀπ' αὐτοὺς ἡ γνώμη ἀξίζει τὴ γνώμη χίλιων. Καὶ οἱ ἀναγνωρισμένες ἀπ' ἑλούς ἰδέες πρωτοφυτρώσανε στὸ κεφάλι τοῦ ἑνός, ἡ βγῆκαν ἀπὸ τὰ μεγάλα λιγοστών. Ἡδρᾶν αὐτοί. Ὑστερα ἔρχεται ὁ ἕνας κοινωνικὸς νόμος ἡ μίμησις παπαγαλίζουν οἱ πολλοί, καὶ πᾶσι λέοντας.

Ἀντίκρου στὸν φιλόλογο τῆς Μπόνας. Διαν ἤρθε ἡ ὥρα, στάθηκε ἕνας ἄλλος φιλόλογος, κοσμοξικουμένος ἑλληριστῆς, ὁ Βιλλιαμόβιτς. «Σὲ καιρὸ, μᾶς λέει ὁ ἴδιος ὁ Κρομπάχερ, ποὺ μόλις εἶχε ἀρχίσει νὰ νοιώδεται ἡ βυζαντικὴ φιλολογία σὰ μιά οργανωμένη ἐπιστήμη, σὲ καιρὸ ποὺ οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς κλασικοὺς φιλόλογους, ἱστορικοὺς καὶ ἀρχαιολόγους ἢ δὲν πιστεύαν ἀκόμα ἢ δὲ θέλανε νὰ τὴν παραδεχτοῦνε, ἕνας δοκιμασμένος μέσα στὴν ἐπιστήμη μυσταγωγὸς τοῦ ἀρχαίου κόσμου, κινημένος ἀπὸ ἕνα πλατύτερο κοίταμα, τόλμησε, μὲ τὴν τόλμη ποὺ τοῦ ἔδινε ἡ πεποίθηση, καὶ ὑποστήριξε μὲ σοβαρὰ ἐπιχειρήματα τὴ νέα μάθηση, καὶ διαλάλησε τὰ δίκια τῆς ζωῆς της καὶ τὴ μεγάλη της τὴ σημασία. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι ὁ Βιλλιαμόβιτς.» Ὁ δρόμος ἀνοιχτός. Ἡ νέα ἐπιστήμη στερεὰ πατώντας προχώρησε. Ὁργανωμένη γερὰ ἐπιστήμη, πῆρε τὴ θέση της παράπλευρα τῶν ἄλλων πῦρ ἠλικιωμένων ἀδερφάδων της. Ἐδρες γινήκανε γιὰ κείνη στὰ Ἑυρωπαϊκὰ Πανεπιστήμια. Τῆς προσέφεραν τίς στήλες τους τὰ εἰδικὰ περιοδικὰ. Μάλιστα ἰδρυθήκανε καὶ ξεχωριστὰ περιοδικὰ γιὰ τὴ μελέτη καὶ γιὰ τὴν κριτικὴ τῆς μέσης καὶ νέας ἑλληνικῆς φιλολογίας. Τὰ ἐπιστημονικὰ συνέδρια τῆς ἀνοίξαν τίς πόρτες τους. Ἀκαδημίες ἐνωθήκανε γιὰ νὰ ἐκδώσουνε λογιῆς ἔγγραφα βυζαντινά. Ἡ νέα Ἐπιστήμη ζῆ καὶ ζώνεται. Μ' ὅλα τὰ στραβοκοιτάματα ἀκόμα στενοκέφαλων σοφῶν, τραβᾷ

*) Κόλταξε ἀριθμοὺς 369 καὶ 370.

μπροστά, καὶ βλέπει πρὸς ὀρίζοντες δάνοιχτους.

Ἀντίκρου στὸν ἀθηναῖο γλωσσολόγο ἤρθε καὶ στάθηκε γιὰ τὸ γλωσσικὸ μας τὸ ζήτημα, ὁ μεγάλος γλωσσολόγος τῆς Δευψίας, ὁ Βρούγγμαν. Ἡ γνώμη του βαρεῖα βαρεῖα, νίκη τῆς ἰδέας μας ἀπὸ τίς ἀνέλπιστες δάλεγα, καὶ ἀνίσως δὲν εἶχα τὴ γνώμη πὺρ κάθε βῆμα προκοπῆς ποὺ σημειώνει ἡ ἰδέα μας, κάθε τόπο ποὺ κερδίζει, πρέπει νὰ τὰ ἐλπίζουμε καὶ νὰ τὰ περιμένουμε ἀπὸ πρῖν, μὲ χαρὰ, μὰ ὄχι μὲ ξάφνισμα, σὰ λογικὰ καὶ σὰν ἀναγκαῖα ἀποτελέσματα τῆς ἐσωτερικῆς τῆς δύναμης καὶ τῆς ἀλήθειας της. Μέσα στὸ πολύκροτο φυλλάδιο τοῦ Βρούγγμαν «Γραφτὴ καὶ δημοτικὴ καὶ τὸ Γλωσσικὸ ζήτημα στὴν Ἑλλάδα» ποὺ τὸ γνώρισε καὶ ἀπὸ μᾶς ἐδῶ ἕνας πλατύτερος κύκλος μὲ τὴ μετάφραση τοῦ Δέκα Ἀρσβανίτη, διαβάσουμε τοῦτα: «Ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς λόγιους ὁ Κ. Κρομπάχερ τοῦ Μόναχου, ὁ ἐξοχώτερος μεταξὺ μᾶς γνώστης τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ μεσαιωνικοῦ καὶ σημερινοῦ πολιτισμοῦ καὶ λόγου, ἀφιέρωσε στὸ πρόβλημα ἕνα του βιβλίου τυπωμένο στὰ 1903. Ἀπὸ παντοῦ φωτίζοντας τὸ ζήτημα συμπεραίνει μὲ τὴ γνώμη ποὺ καὶ πρῖν εἶχε φανερώσει, τόσο ἀφτὸς καθὼς καὶ ἄλλοι ξένοι νεοελληριστᾶδες... Οἱ κάθε λογιῆς ζημιὲς ποὺ ἔπαθε ὡς τώρα ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς μὲ τὸ σημερινὸ γλωσσικὸ του σύστημα, καὶ ποὺ θὰ πάθει ἀκόμα ἂ γλήγορα δὲ βρεθεῖ γιὰ τὴν ἰδέα, εἶναι κατὰ βάθος ξηγημένες μέσα στοῦ Κρομπάχερ τὸ βιβλίο. Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἴσως ὁ Κρομπάχερ τὰ πάρα βλέπει σκοτεινά, καὶ ἀπὸ ζῆλο πρὸς τὴν ἰδέα κάπου καταδικάζει πάρα πολὺ βαρεῖα τοὺς Ἑλληνας, μὰ ὡς πρὸς τὴν οὐσία ἔχει δίκιο.» Τὸ δίκιο τοῦτο ποὺ φωνάζει, τὸ ἀναγνωρίσανε γῦρο ἀπὸ τὸ μεγάλο γλωσσολόγο τῆς Δευψίας, καὶ προτιμῆτε ἀπ' αὐτόν, λογιῆς ἑλληριστῆς τιμημένοι καὶ σοφοὶ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἄλλοι τοῦ λόγου τεχνίτες φημισμένοι μέσα στοὺς πολλαπλοὺς κύκλους τῆς Ἑυρωπαϊκῆς παιδείας ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς εἶναι παρὰ πρότυπα στὴ σκέψη μας καὶ παραδείγματα στὸ φέροσιμό μας, καὶ σ' ἐμᾶς ἐδῶ εἶναι περιττὸ νὰ σημειώνουμε τώρα κάτι ποὺ χίλιες φορὲς παρατηρήσαμε, ξετάσαμε, πιστοποιήσαμε: κάτι ποὺ ἀγάγια ἀγάγια καὶ σὰ δυσκολοκίνητα σαλεύει γῦρο στοὺς πρωτογενοὺς καὶ τοὺς πρωτεργάτες τῆς Ἰδέας, καὶ χιτίζεται καὶ ὑψώνεται καὶ οὐθμιζεται, σὰν κάστιρο, σὰν πολιτεία, σὰν κόσμος, ποὺ ἀγωνίζεται νὰ πάη μπροστά, νὰ ριζωθῆ, νὰ κρατήσῃ, νὰ νικήσῃ, νὰ ἐπιβληθῆ. Θὰ κλείσανε εἰκοσιπέντε χρόνια ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ μᾶς βραδιά, νεώτατος τότε, καὶ μ'

δλους μου τοὺς στοχασμοὺς ἀσύστατους ἀκόμα καὶ μ' ἴδια μου τὰ δνεῖρα θαμπὰ καὶ ἀδιάλεχτα, εἶχα τὴν τιμὴ νὰ σφίξω κάποιον, γιὰ πρώτη καὶ στεγνὴ φορὰ, τὸ χέρι τοῦ μεγάλου βυζαντινοδίδου. Ἐκανε τὸ ταξίδι του στὴν Ἑλλάδα, γιὰ ψάξιμο, γιὰ μελέτη, γιὰ φάτισμα εἶχε στὸ νοῦ του, ἴσως δνεῖρο τότε πιδ πολὺ παρὰ ἔργο, τὸν ἀγαπημένο του κόσμο, τὸν κόσμο τῆς μεσαιωνικῆς μας ἱστορίας, πὸν γιὰ τὸ ξεδιάλυμά του ἀφιέρωσε ὅλη του τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν ἐνέργεια. Καὶ μαζί μὲ τὴν Ἑλλάδα τοῦ περασμένου, πὸν μαζί τῆς περνοῦσε στὰ βάρη καμιάς βιβλιοθήκης, ἀπάνου ἀπὸ χερδῶγραφα καὶ μικρογραφίες, ἢ κάτου ἀπὸ τὸ δόλωμα ποιὸς ξέρει ποιὰς βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς ἢ ματιὰ του δὲν ἄφησε ἀκοίταχτη τὴν Ἑλλάδα πὸν ζῆ καὶ πὸν πορεύεται κάτου ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ τὸ γυμνασμένο του τὸ μάτι, ὀδηγημένο ἀπὸ τὸν εἰλικρινῆ του πόνο πρὸς τὰ δικὰ μας, ἀμέσως τὸ πῆρε τὸ σαράκι πὸν τρώει ἐδῶ καὶ τὸσους αἰῶνες κάου περίσσια πολῦτιμο γιὰ λαὸ σὰν ἐμᾶς, τὸ Λόγο μας, δηλαδὴ τὸ νοῦ μας· τὸ σαράκι πὸν πάντα ἀρρωστημένη καὶ δκνή κρατᾷ τὴ σκέψη μας. Τὸ φρόνημά του γιὰ τὴ γλώσσα μας τὸ εἶπε ἀπὸ τότε στὸ βιβλίον πὸν τύπωσε γιὰ τὸ ταξίδι του στὴν Ἑλλάδα. Ὁ Κρουμπάχερ πὸν γνώρισα μιὰ βραδιὰ καὶ πὸν εἶχ' ἀκούσει ἀπὸ τότε νὰ τοῦ ἐγκωμιάζοντε τὴ σοφία νέου τότε ἐπιστήμονες σὰν τὸν Πολίτη, ἄξιοι νὰ τὴν κρίνουν, δὲν ἀπλώσε τὴν ὠρα ἐκείνη στὴ φαντασία μου τὴν ἐντύπωση πὸν μοῦ ἔκανε ὁ Κρουμπάχερ, ὅστερ' ἀπὸ δὺδ τρεῖα χροῖα, δταν ἀναγνώστης ταχυκὸς τῆς «Ἡμέρας» τοῦ Τριεσίου, γνώρισα μέσα στὰ φύλλα τῆς τίς ταξιδιωτικῆς ἐντύπωσης τοῦ ξένου σοφοῦ. Τὴ γνώμη του γιὰ τὴ γλώσσα μας τὴν πρωτόρηξ' ἐκεῖ, καὶ πρῶτος ἐκεῖνος μ' ἔκαμε, προτοῦ φανῆ τὸ «Ταξίδι» τοῦ Ψυχάρη, νὰ καταλάβω τὸ ζήτημά μας καὶ νῆρχίσω μέσα μου νὰ ξετυλίγω τὴ σημασία του. Ὁ Κρουμπάχερ στέκεται στὴν πρώτη γραμμὴ ἀνάμεσα σὲ κείνους, ξένους καὶ δικούς μας, πὸν βαλθῆκανε νὰ σκάνουν τὸ παρατημένο χωρὰ τῆς γλωσσικῆς ἰδέας—εἶναι—μὲ τὸνομα πὸν τοὺς βάψισα—οἱ π ρ ο ψ υ χ α ρ ι ο ἰ. Δεύτερη φορὰ ζωηρὰ θυμήθηκα τὸν Κρουμπάχερ καὶ προσηλώθηκα στὸ δυνατὸ του ἔργο διαβάζοντας μέσα στὴ μετάφραση τοῦ Σωτηριάδη τὴν «Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας». Τρίτη φορὰ τὸ μανιφέστο του

γιὰ τὴ γλώσσα, μὸλις φάνηκε στὴ «Βιβλιοθήκη Μαρασλή», ὅστερ' ἀπὸ τὸ συντομώτερο ἀπάνου στὸ ἴδιο θέμα ὑπόμνημα πὸν τοῦ δημοσίεψε ἢ «Revue des études Grecques» τοῦ Παρισίου, μὲ χτέπησε μὲ μιὰ βαθειὰ καὶ ἀξέχαστη συγκίνηση. Οἱ τρεῖς τοῦτες ὄψεις, πὸν τόσο σφιχτὰ κρατιώνται μεταξὺ τους, τοῦ προσώπου του, πλούσιες πηγὲς τοῦ κριτικοῦ στοχασμοῦ καὶ τῆς ἐντύπωσης τῆς καλαισθητικῆς, δίνοντ ἀφορμὴ σ' ἕνα εἶδος μελέτης ἀπάνου στὸν Κρουμπάχερ, σχετικὰ μὲ τὸ μέρος τοῦ ἔργου του πὸν εἶναι καὶ πιδ πολὺ γνωρισμένο στὸ δικὸ μαζ' κόσμο· μελέτης πιδ πολὺ σταματισμένης σὲ λογῆς λεπτομέρειες, πιδ πολὺ ἀπλωμένης καὶ περισσότερο, καὶ στὴν οὐσία τῆς καὶ στὴ μορφῆς τῆς, φροντισμένης. Ἐλπίζω, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, νὰ ξαναγράψω, καθὼς ἀξίζει, ὅ,τι τώρα ἔρριξα στὸ χαρτί, ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ πὸν μοῦ ἔδωκε ὁ θάνατός του, ὅπως διόλου πρόχειρα καὶ μισὰ, καὶ νὰ βάλω καὶ τὴ δουλειὰ τούτη στὴ σειρά τῶν κριτικῶν μου δοκιμῶν πὸν ἔχουν ὄνομα Π ε ς ο ἰ δ ρ ὀ μ ο ἰ καὶ πὸν μὸλις μιὰ ἢ δὺδ θὰ φανήκανε στὸ «Νουμᾶ». Ἐκεῖ πέρα θὰ μοῦ δοθῆ εὐκαιρία νὰ σταματήσω καὶ σὲ μερικὰ, πὸν μπορεῖ, ὅσο καὶ ἂν εἶμαι ἀναρμόδιος, νὰ κρατῶ ἀγνάντια τοὺς κάποια ἐπιφυλάξη καὶ νὰ διστάζω νὰ συμφωνήσω.

Θυμᾶμαι τώρα, πὸς ἀνάμεσα σὲ κάποια ἀνόητα καὶ σὲ κάποια μὲ ἀσέβεια ἀραδιασμένα λόγια πὸν ἔδωκε ἀφορμὴ ὁ θάνατός του, διάβασα στὴν «Ἀκρόπολι» ἕνα σύντομο ὄσο καὶ ὠραῖο χαιρετισμὸ πρὸς τὸ νεκρὸ· εἶδα ἕνα εὐγλωττο καὶ στοχαστικὸ ἄρθρο τοῦ καθηγητῆ Λάμπρου στὴν «Ἔστια», καὶ πέρασα κάποιο βιογραφικὸ σημεῖωμα καλοοριμένο στὸ «Ἐμπρός» ἀπὸ ἀνώνυμο λόγιον πὸν ὄσο συμπληρικὰ μιλάει ὅσο ὄσο σωστὰ πληροφορημένος εἶναι γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Κρουμπάχερ. Ὅμως ἀξίζει νὰ σημειωθῆ πὸς καὶ ὁ καθηγητῆς Λάμπρος καὶ ὁ ἀνώνυμος λόγιος ἐνῶ μιλάνε τόσο χαρακτηριστικὰ γιὰ τὸ ἔργο τοῦτο, ἀφήνουν ἀμνημόνευτο τὸ μέρος τοῦ ἔργου του πὸν εἶναι γιὰ μᾶς τὸ χαρακτηριστικώτερο, ἴσα ἴσα· τὸ μέρος πὸν σχετίζεται μὲ τὸ γλωσσικὸ μας τὸ ζήτημα. Ἐμεῖς δὲν ἔχουμε καμιά ἀφορμὴ νὰ σωμαίνουμ' εἶσι. Καὶ μοναχὰ ὁ γλωσσομάχος ὁ Κρουμπάχερ, ἔξω καὶ ἀπ' ὅλη τὴν ἄλλη πολυγλωσσία καὶ τὴν ἐργασία του, ἀξίζει τὴν ἐγνωμοσύνη τοῦ φωτισμένου Ἑθνους. Εἴν' ἔ-

κείνος πὸν ἔγραψε, ἀνάμεσα στὰλλα:— Ἡ φιλολογία τῆς δημοτικῆς γλώσσας βέβαιον πὸς μένει πολὺ πίσω ἀπὸ τὴ φιλολογία τῆς τεχνητῆς γλώσσας, ἂν ἐξετάσουμε τὸν ὄγκον· μὰ βέβαιον πάλι πὸς τὸ ποῖδ' τῆς φιλολογίας τῆς δημοτικῆς εἶναι πολὺ ὑπέροτρο. Ὅ,τι ἀπὸ τὴν ὠραία φιλολογία τῆς νέας Ἑλλάδας μπορεῖ νὰ ὑπομείνη μιὰ κάπως βασανισμένη κριτικὴ, δικὸ τῆς εἶναι, τῆς δημοτικῆς.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ

(ΤΟ ΝΗΣΙ)

Ἀνεφιά

Ἐν' ἄλλο δειλινὸ ξαναπήγα στὸ μετόχι, μὰ ὁ καλόγερος εἶλεπε, ἦτανε μοναχὰ ὁ Ἀδξέντιος. Ὁ ὄρετῆ γιὰ ὀμιλίες δὲν εἶχα γιὰτὶ ἦμου κακοδιάθετος. Τοῦ εἶπα πὸς θὰ πάγω νὰ καθήσω ἔξω νὰ ξεκουρασθῶ καὶ νὰ μὴ μοῦ φέρει οὔτε καρέκλα οὔτε ἄλλο τίποτε. Ἀπὸ ἕνα κοφίνι πὸν ἦταν μπροστὰ στὴν πόρτα τοῦ μετοχίου πῆρα μιὰ ντομάτα λίγο πράσινη καὶ τὴν ἔφαγα δίχως ἄλατι. Γιὰ νὰ μὲ περιποιηθῶν μὲ ταῖζον οἱ Σαμαθρακιῆτες ὄλο κρεατινὰ φαγητὰ, μέλι καὶ μυζήθρες νωπές, καὶ τὸ στομάχι μου ἐπιθυμοῦσε λαχανικὰ. Κάθησα ἔξω ἀπὸ τὸ μετόχι στὸ χῶμα. Ἐξάφνα γύρισα κατὰ τὴ Ροῦμελη καὶ ταράχτηκα δυσάρεστα. Ἦμου σὲ νησί ἑλληνικὸ περιτριγυρισμένος ἀπὸ πατριώτες μου καὶ μὲ φύλαγε ἑλοτρέγυρα ἢ θάλασσα. Αὐτὸ τὸ ἦξερα καλά, ἐκείνη τὴν ὠρα. Εἶδα ὅμως τὴ Στεριά τῆς Θράκης καὶ τὴ φεθῆθηκα μὲ τοὺς πολλοὺς βαρβάρους. Ἄκαφος καθὼς ἦμου, ἐνοῶσα τοὺς Ἑλληνες πὸν πάντα γυρεύουν τὰ νησιὰ νὰ πιάσουν γιὰτὶ δὲν τοὺς ἀρέσει τὸ ἀντίκρουσμα τῶν βαρβάρων. Τὸ σπῖτι τους πρέπει θάλασσα νὰ τὸ ζῶνει γιὰτὶ κουράζονται νὰ πολεμοῦν καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ζοῦν πάντα ἀσφαλισμένοι ἀπὸ ἐχτροὺς, σίγουροι γιὰ τὴν ἡσυχία τους, μακριὰ ἀπὸ κόπους, κινδύνους καὶ πολέμους, γιὰ νὰ δουλεύουν ἡσυχὰ γιὰ τὸ ψωμί τους καὶ τὸ βράδου βράδου νὰ περνοῦν τὴν ὠρα τους μὲ ὠραῖες κουβέντες πολιτικῆς καὶ μὲ σκέψες εὐκολες καὶ εὐχάριστες. Προπάντων μακριὰ ἀπὸ κόπους. Βέβαιον δὲν εἶναι

*) Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθ. 355.

ΠΕΤΡΟΥ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ

ΣΠΑΣΜΕΝΕΣ ΨΥΧΕΣ

X

Ὅταν ἔφτασε, βράδι πιά, ἡ Χρυσούλα σπῖτι, ὁ ὄρετῆς δὲν εἶτανε ἐκεῖ. Ἐπεσε κουρασμένη σὲ κρεβάτι καὶ μ' ἕνα φόβον πορφυροζωσμένο μὲ λαχτάρια, τότε περίμενε. Γιὰ μεσάνυχτα ἦρθε, μὰ ἡ Χρυσούλα κοιμότανε καὶ δὲν τὸν ἔκουσε. Ἀνέθηκε σιγὰ-σιγὰ στὸ κρεβάτι νὰ μὴ τῆνε ζυπνήσει.

Τὴν ἄλλη μέρα καὶ τὴν ἄλλη καὶ τὴν ἄλλη, ὁ ὄρετῆς εἶτανε ἀμίλητος καὶ ἡσυχος καὶ τὰ μάτια του εἶσανε ὀλοκόκκινα. Φερνότανε στὴ Χρυσούλα πιδ καλά, σὰ μετανοημένος· δὲν ἔφρουγε μεσάνυχτα πιά, δὲ μυρίζανε πιά βιολέτα τὰ μαλλιά του καὶ τὸ σῶμα, οὔτε ἀγόραζε μπουκέτα τώρα νὰ στέλνει.

*) Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθ. 355.

Ἡ ζωὴ του πῆρεν ἕνα ἄλλο σκοπὸ. Ἀρχίζε νὰ κλαίει ἢ ζωὴ του καὶ νὰ λιώνει χωρὶς ἐξέγερσες τώρα καὶ ἀντάρτικους σπασμούς. Εἶχε πάει καὶ ξαναπάει στὴς Νόρας καὶ ὄλο τὸ λέγανε πὸς λείπει στὴ Βρετάνη. Ἀποφάσισε νὰ τῆς γράψει, ὅστερ' ἀπὸ πάλι τρώμαζε νὰ ξεπέσει τόσο κ' ἔσκισε τὸ γράμμα. Κ' εἶχε πιά τὴ φριχτὴ γαλήνη τῶν ἀνθρώπων πὸν πιάνονται σφιχτὰ ἀπὸ τὴν τελευταία ἐλπίδα—τὴν ἀπελπίσια. Δὲν πῆγαινε πιά στὸ Πανεπιστήμιον· ἀκούει μαθήματα. Οὔτε σὲ διάλεξες καὶ θέατρα. Οὔτε ἀνίγει πιά νὰποτελειώσει τὴν ἐναίσιμη διατριβὴ του κ' εἶχε ξεχάσει πὸς ἔπρεπε ἐπίτο, σ' ἕνα μήνα, νὰ δώσει ἔξετάσεις.

Μόνον στὰ Μουσεῖα πῆγαινε συχνὰ καὶ κύταζε τίς ζωγραφικῆς ξεχωριστὰ τὴν κάθε μιὰ πολλήωρα καὶ συλλογισμένος—εἶσι κυτᾶζομε τ' ἀγαπημένα πρόσωπα στὸν ἀποχωρισμὸ. Στεκότανε συχνὰ μπροστὰ στὸ «Νέον μὲ τὸ γάντι» τοῦ Τισιανού στὸ Λοῦβρο καὶ τότε κύταζε σκεπτικὸς. Πὸσο δυνατὸς εἶτανε καὶ πὸσο ἀφοβὸ καὶ ἀφήριστὰ ἀντίκρυζε μὲ τὰ μπλέ του τὰ μάτια τὴ ζωὴ! Ὁ λαϊκὸς του δυνατὸς σὰν πύργος μαρμαρένιος καὶ παντοδύναμος τὰ χέρια του κ' εἶχε ἕνα δαχτυλίδι χοντρὸ στὸ δαχτυλὸ τοῦ χεριοῦ του, λές κ' εἶχε ἀρραβωνιαστῆ τὴ Νίκη

καὶ ἀπόψε θὰ γινόντανε οἱ γάμοι του σὲ κανένα κάμπο αἰματωμένο.

— Θέ μου, πὸς κυτᾶζει τὴ ζωὴ καὶ δὲ φοβᾶται!

Ἐλεγε ὁ ὄρετῆς σκυμένος μπροστὰ του, χλωμὸς καὶ κουρασμένος.

Μὲ πόση ἡρεμία σαῖτεῦνε κάποιον ἐχτρὸ οἱ ματιές του, καὶ πὸς σιγοσφίγγει τὰ χεῖλια του, συμαζόμενος ὄλος καὶ ἀκίνητος, φρυμάζοντας μὲ θεϊκὰ γαλήνη κ' ἔτοιμος νὰ χυμῆσει καὶ νὰ γοργοτιναχτεῖ.

Πὸσο τοῦ ἀρέσανε τοῦ μαραζάρη ὄρετῆ ὄλοι αὐτοὶ οἱ ἄντρες οἱ δυνατοὶ τῆς ἀναγέννησης πὸν μίσα βαθιὰ ἀπὸ τὰ πορτραῖτα τους τότε κυτᾶζανε, χωρὶς οὔτε κἂν νὰ καταδέχονται νὰ τὸν οἰχτεῖρουν. Σκληροὶ καὶ ἀδιάφοροι, σὰ θεοί.

— Τί γεροὶ ὀργανισμοί, μονολογοῦσε ὁ ὄρετῆς καμπερώνοντας τους, τί ὄρνια ἀρπακτικὰ καὶ ἀνύλεα! Τὰ κορμιά τους εἶναι ὀρθὰ καὶ ζουτωμένα σὲ μιὰ καλοκαιριάτικη ἀνθιση σαρκῶν καὶ κατακόκκινα εἶναι τὰ χεῖλια τους καὶ δείχνουνε πὸς ἔχουνε ἀρίφνητες γυναικούλες φιλημένες, ἐνῶ τὰ χέρια τους δυνατὰ καὶ χορτασμένα λένε πὸσες φορές στὶς στενὲς ρύμες ἢ στοὺς πλατιοὺς κάμπους ἔχουνε θραφεῖ τὸ